

Bestuur in een oogopslag (2011)

Samenvatting in het Nederlands

- Het meten van de prestaties van overheden wordt al geruime tijd als een noodzaak gezien voor meer doelmatigheid en doeltreffendheid in de openbare sector. Na de economische en de begrotingscrises die in 2008 zijn begonnen, is de tijdige beschikbaarheid van nauwkeurige gegevens belangrijker dan ooit geworden om ervoor te zorgen dat regeringen met kennis van zaken kunnen bepalen welke bestedingen prioritair zijn en beslissingen kunnen nemen over hoe en waar kosten kunnen worden teruggedrongen en vernieuwing in het openbare bestuur kan worden bevorderd. Teneinde de overheidsfinanciën weer op orde te krijgen, hebben vele landen van de OESO in 2010 besparingen doorgevoerd, de ambtenarenlonen bevroren of de ambtenarij afgeslankt. De bevindingen van Bestuur in een oogopslag (2011) hebben aanzienlijke gevolgen voor de beleidsvraagstukken en problemen die voortvloeien uit de bezuinigingsmaatregelen die de meeste OESO-landen momenteel doorvoeren.
- Bestuur in een oogopslag (2011) biedt een reeks van bijna 60 indicatoren voor zowel de lidstaten als de partnerlanden. Deze zijn samengesteld om beleidsmakers en het brede publiek te helpen de bestuurlijke prestaties van overheden te analyseren en te toetsen aan referentiewaarden. De publicatie bevat gegevens uit de volledige “productieketen” van overheden: informatie over inkomsten, inputindicatoren voor overheidsbestedingen, werkgelegenheid en lonen, alsmede algemene resultaten en uitkomsten van de gehele overheid en van specifieke sectoren als onderwijs, gezondheidszorg en belastingadministratie. Bovendien zijn in Bestuur in een oogopslag vergelijkende gegevens opgenomen over openbare bestuurspraktijken betreffende transparantie en integriteit, governance inzake regelgeving, personeelsbeleid ten aanzien van de ambtenarij en dienstverlening. Dergelijke indicatoren geven inzicht in beleidsbenaderingen en praktische voorbeelden over wat werkt en wat niet. Zij bieden het publiek ook informatie voor discussies over de hervorming van de openbare sector.

Overheden zijn belangrijke actoren in de economie en de samenleving en moeten dan ook goed functioneren

De overheden hebben tot taak de economische groei en de sociale ontwikkeling te bevorderen, goederen en diensten te verstrekken, het gedrag van bedrijven en individuen te reglementeren en inkomens te herverdelen. De omvang en reikwijdte van hun activiteiten blijkt duidelijk uit het feit dat in 2009 de algemene overheidsbestedingen gemiddeld bijna de helft van het BBP van de OESO-lidstaten vertegenwoordigden. Dat komt overeen met ongeveer 16.000 USD PPP per persoon in dat jaar. In de meeste OESO-landen neemt sociale bescherming de grootste hap uit de begroting, met een gemiddelde van 34% van de totale uitgaven in 2008. Ook de uitgaven voor gezondheidszorg (14,7% van de totale uitgaven), algemene openbare dienstverlening (13,1%, met inbegrip van rentebetalingen op schulden) en onderwijs (13,1%) zijn belangrijke uitgavenposten. Overheden geven evenwel niet alleen veel geld uit, zij zijn ook grote werkgevers: in de OESO werkt gemiddeld een kwart van de totale beroepsbevolking voor de overheid.

Overheden zijn in de nasleep van de crisis een aanzienlijk grotere rol gaan spelen in de economie

Gegevens van voor en na de crisis die in Bestuur in een oogopslag zijn opgenomen, illustreren de mate waarin de overheidsbestedingen ten opzichte van het BBP zijn toegenomen. In de periode voor de crisis, van 2000 tot 2007, hebben de OESO-landen hun overheidsuitgaven gemiddeld met 0,6 procentpunt van het BBP verminderd. Door de crisis zijn de overheidsuitgaven in de hele OESO in de periode van 2007 tot 2009 echter met 4,9 procentpunten gestegen. Slechts een deel van die stijging is te wijten aan een daling van de BBP-cijfers. De overheden moesten door de crisis namelijk noodgedwongen geld uittrekken om de stabiliteit van het financiële stelsel te verzekeren en de economie te stimuleren. In de periode van 2007 tot 2009 zijn de overheidsuitgaven (uitgedrukt in procenten van het BBP) het sterkst gestegen in Ierland (+12,1 procentpunten) en Estland (+10,8 procentpunten).

Vele OESO-landen moeten hun begroting verregaand consolideren om de staatsschuld te verminderen of te stabiliseren

Er heerst eensgezindheid in de OESO dat de huidige ontwikkelingen in de overheidsfinanciën van vele OESO-landen op lange termijn onhoudbaar zijn. Om de gevolgen voor het begrotingsbeleid in de komende jaren beter te kunnen inschatten, heeft de OESO de besparingen geraamd die de verschillende landen zouden moeten realiseren. Volgens die ramingen moet de begrotingssituatie ten opzichte van het boekjaar 2010 gemiddeld met bijna 4% van het potentiële BBP verbeteren om de schuldgraad (verhouding schulden tot BBP) tegen 2026 te stabiliseren. Bovendien moeten daarbovenop in de komende 15 jaar nog eens 3 procentpunten van het BBP gevonden worden om de stijgende kosten van de vergrijzing op te vangen, met inbegrip van de gezondheidszorg en de pensioenen. Om een begroting opnieuw op de rails te krijgen, moeten de bevolking, het bedrijfsleven en de overheden het eens zijn over het dienstverleningsniveau dat het publiek van de overheden verwacht en in welke mate het publiek bereid is voor die dienstverlening te betalen.

De meeste OESO-landen voeren beleidsmaatregelen uit, of zijn voornemens dat te doen, om het overheidsapparaat in te krimpen of te herstructureren

Meer dan drie kwart van de OESO-landen die hebben deelgenomen aan het OESO-onderzoek over strategisch personeelsbeleid in 2010 heeft gemeld hervormingen door te voeren of te voorzien om het huidige aantal ambtenaren van de centrale overheid te verminderen. Bovendien hebben vijftien OESO-landen vervangingsratio's ingesteld voor ambtenaren die met pensioen gaan. Deze ratio's gaan van de vervanging van 1 op de 10 werknemers in landen als Spanje tot 8 op de 10 werknemers in Israël en Korea.

Nieuwe gegevens over salarissen voor functies bij de centrale overheid wijzen op een vrij egalitaire loonstructuur in de openbare sector

De OESO heeft voor het eerst ooit gegevens verzameld over de bezoldiging van ambtenaren die werkzaam zijn in de belangrijkste ministeries van centrale overheden, in het bijzonder van de leden van het hogere en het middenkader en van professionelen en secretaresses. De gegevens geven voor die beroepsgroepen de relatieve totale beloning aan in de OESO-landen, met inbegrip van, maar niet beperkt tot lonen, sociale voordelen en toekomstig pensioen. Gemiddeld ontving een hoger kaderlid in de deelnemende landen net geen 235.000 USD PPP in 2009, terwijl professionelen als economen en statistici een gemiddeld jaarloon kregen van 90.000 USD PPP. Directie- en administratieve secretaresses verdienden gemiddeld 50.000 tot 60.000 USD PPP. Deze gegevens schetsen een beeld van een vrij egalitaire loonstructuur in de openbare sector: hoge kaderleden (bijv. een onderminister of algemeen directeur) verdienen het dubbele van beleidsanalisten en ongeveer 4,5 keer het gemiddelde secretaresseloon. Bestuur in een oogopslag (2011) bevat ook gegevens over het loon of het jaarinkomen van leerkrachten, artsen en verpleegkundigen ten opzichte van het gemiddelde loon van andere professionelen met een universitair diploma op de arbeidsmarkt.

Personen met een gevoelige functie bij de overheid zijn niet altijd verplicht privébelangen bekend te maken of open te stellen voor publieke controle

Bestuur in een oogopslag (2011) bevat nieuwe gegevens over de bekendmaking van privébelangen in de drie overheidspijlers alsook bekendmakingsvereisten voor gevoelige functies, zoals medewerkers van financiële instanties, verantwoordelijken voor aanbestedingen en belasting- en douaneambtenaren. Uit de resultaten blijkt dat overheden in de meeste gevallen potentiële belangenconflicten op gevoelige domeinen trachten te voorkomen met een meldingsplicht voor externe functies en een verbod op externe functies en het aanvaarden van geschenken. In 63% van de lidstaten hoeven medewerkers met een gevoelige functie bij financiële regelgevende instanties echter geen informatie te verstrekken over vroegere werkgevers en in meer dan de helft van de landen hoeven zij geen informatie te geven over de bronnen en de omvang van hun inkomen.

Elektronische overheidsdiensten worden nog altijd meer gebruikt door bedrijven dan door particulieren

Zowel particulieren als bedrijven geven steeds meer de voorkeur aan en gebruiken steeds vaker digitale kanalen om met de overheid te communiceren. Hoewel het gebruik van onlinediensten door particulieren in de afgelopen jaren in alle door de Europese Commissie opgevolgde OESO-landen is toegenomen, zijn het toch nog steeds de bedrijven die vooral van e-overheidsdiensten gebruikmaken. In 2010 heeft gemiddeld ongeveer 80% van de bedrijven een beroep gedaan op e-overheidsdiensten, tegenover slechts ongeveer 40% van de particulieren. Het feit dat onlinediensten relatief beter zijn ingeburgerd bij de bedrijven kan te maken hebben met het feit dat bedrijven vaker over breedbandinternet beschikken, alsmede met prikkels van overheden om het gebruik van elektronische communicatiemiddelen voor zaken als openbare aanbestedingen aan te moedigen. Een toenemend gebruik is essentieel om van e-overheidsdiensten een kostenefficiëntere en doenbare wijze van overheidsdienstverlening te maken.

Landen nemen maatregelen om het vertrouwen te herstellen door overheidsinformatie en -gegevens toegankelijk te maken

Wetgeving inzake informatievrijheid is essentieel voor een open bestuur en vergroot de transparantie, bevordert de verantwoordingsplicht van overheden en stimuleert participatie in de beleidsvorming met gedegen kennis van zaken. Van alle landen die hebben deelgenomen aan het OESO-onderzoek betreffende open bestuur in 2010 heeft er slechts één geen wet- of regelgeving inzake informatievrijheid die het recht op toegang tot informatie moet garanderen. In de meeste OESO-landen strekt de wetgeving inzake informatievrijheid zich uit over alle bestuurlijke niveaus en in ongeveer de helft ervan ook horizontaal over de drie pijlers van centraal bestuur (wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht). Bovendien publiceren alle OESO-landen proactief openbare informatie. De soorten informatie die proactief worden bekendgemaakt, lopen evenwel sterk uiteen: de meeste landen geven proactief

begrotingsdocumenten, jaarverslagen van ministeries en auditverslagen vrij, maar slechts een minderheid publiceert proactief lijsten van ambtenaren en hun salaris. OESO-landen publiceren steeds vaker bestuurlijke informatie in open gegevensformaten. Dankzij die praktijk kunnen andere partijen de openbare informatie hergebruiken en wordt vernieuwing aangemoedigd.

Strategisch denken en sterk leiderschap in de ambtenarij zijn belangrijker dan ooit

Het is van belang dat overheden de capaciteit opbouwen om strategisch vooruit te kijken en risico's te beheren, teneinde de ernst van nieuwe crises te beperken en aanpassing aan veranderende omstandigheden mogelijk te maken. Nieuwe gegevens over de mate waarin overheden in de OESO strategische beheerspraktijken toepassen in het centrale bestuur geven aan dat, hoewel de meeste landen regelingen hebben voor de planning van de personeelsbehoeften om rekening te houden met factoren zoals demografische ontwikkelingen, de meeste deze praktijken slechts ad hoc toepassen. Andere aspecten, zoals mogelijkheden voor uitbesteding en/of de ingebruikname van informatietechnologieën voor dienstverlening krijgen minder aandacht in de personeelsplanning. De ontwikkeling van een strategisch beleid dat rekening houdt met veranderende tendensen en burgerbehoeften is uiteraard belangrijk, maar de uitvoering van dergelijke initiatieven op een doeltreffende en samenhangende manier door alle overheden vereist een sterk en getalenteerd kader van ervaren ambtenaren. De meeste OESO-landen beschouwen hoge ambtenaren als een afzonderlijke groep in hun algemene werkgelegenheidskader. Uit onderzoeksresultaten blijkt wel dat sommige OESO-landen er in de praktijk beter in slagen dan andere om ambtenaren met een groot potentieel al vroeg in hun loopbaan te herkennen, door meer nadruk te leggen op de evaluatie van hun prestaties of door hen aan te moedigen zo goed mogelijk te presteren.

OESO-landen besteden aanzienlijke bedragen aan overheidsopdrachten, wat zowel gevaren inhoudt als kansen biedt

Overheidsopdrachten vertegenwoordigen gemiddeld naar schatting meer dan 12% van het BBP van het OESO-gebied. Overheden hebben dan ook heel wat mogelijkheden om van overheidsopdrachten een beleidsmiddel te maken dat vernieuwing en een duurzamere consumptie en productie aanmoedigt. Slechts 57% van de landen heeft echter een formele definitie van wat groene aanbestedingen inhouden en slechts een handvol landen verzamelt bijvoorbeeld gegevens over het aantal of de waarde van opdrachten die op basis van milieucriteria worden gegund. Tegelijkertijd zijn dergelijke opdrachten door hun omvang en complexiteit gevoelig voor verspilling, bedrog en corruptie. Overheden moeten dergelijke risico's voorkomen door meer transparantie en openheid.

Deze en andere belangrijke bevindingen van Bestuur in een oogopslag (2011) illustreren de waarde en de mogelijke rol van informatie in het beleidvormingsproces. Nadere informatie over het project, aanvullende gegevens en besprekingen van individuele landen zijn te vinden op: www.oecd.org/gov/indicators/govataglance. De publicatie bevat StatLinks, zodat lezers de overeenkomstige Excel-bestanden van opgenomen gegevens kunnen downloaden.

© OECD

Deze samenvatting is geen officiële OESO-vertaling.

Reproductie van deze samenvatting is toegestaan, mits het OESO-copyright en de titel van de oorspronkelijke publicatie worden vermeld.

Meertalige samenvattingen zijn vertaalde uittreksels van OESO-publicaties die oorspronkelijk in het Engels en Frans zijn gepubliceerd.

Deze zijn gratis te verkrijgen via de Online Bookshop van de OESO www.oecd.org/bookshop

Neem voor meer informatie contact op met de eenheid OECD Rights and Translation, Public Affairs and Communications Directorate op, rights@oecd.org of per fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Bezoek onze website www.oecd.org/rights

